

Självständigt arbete i krigsvetenskap, 15 hp

Författare: Kd Malin Rosén	Kurs: 1OP147, OP 09/12 VT 2012
Handledare: Caroline Holmqvist	Antal ord: 12 030

Kosovointerventionen – illegal men legitim?

En fallstudie av NATO:s intervention i Kosovo med etiken i centrum

Trots lagar, nationella som internationella, återkommer diskussionen om etik vid militära interventioner. Uppsatsen handlar om huruvida NATO:s intervention i Kosovo levde upp till etiska lagar kring militära interventioner samt om normativa teorier fortfarande är relevanta och lämnas utrymme idag.

Syftet med uppsatsen är att se om det fortfarande finns utrymme idag för normativa teorier, såsom den etiska teorin *just war theory*, och om dessa är rimliga att använda. Uppsatsen använder fallstudien Kosovo som exempel och analyserar samtidigt hur denna intervention lever upp till de nio punkterna i teorin.

Kvalitativ textanalys samt fallstudie av Kosovo har använts som metoder och *just war theory* har använts som teori.

Resultatet visar att sju av nio punkter helt eller till stor del levdes upp till under NATO:s intervention i Kosovo, och att de resterande två till viss del levdes upp till. Undersökningen påvisar också att normativa teorier lämnas utrymme idag, och att teorin fortfarande kan vara relevant, om än med lite modifikation.

Nyckelord: Etik, Kosovo, intervention, just war theory, jus ad bellum, jus in bello

Innehållsförteckning

1. Inledning	3
1.1 <u>Bakgrund och problemformulering</u>	3
1.2 <u>Syfte och frågeställningar</u>	6
1.3 <u>Tidigare forskning</u>	6
1.4 <u>Avgränsningar</u>	7
2. Teori	8
2.1 <u>Jus ad bellum</u>	8
2.2 <u>Jus in bello</u>	10
3. Metod och material	12
3.1 <u>Metod</u>	12
3.2 <u>Disposition</u>	12
3.3 <u>Datainsamling och källkritik</u>	13
4. Analys	14
4.1 <u>Jus ad bellum</u>	14
4.1.1 <u>Just cause</u>	14
4.1.2 <u>Competent authority</u>	15
4.1.3 <u>Comparative justice</u>	16
4.1.4 <u>Right intention</u>	17
4.1.5 <u>Last resort</u>	18
4.1.6 <u>Probability to success</u>	18
4.1.7 <u>Proportionality</u>	19
4.2 <u>Jus in bello</u>	20
4.2.1 <u>Proportionality</u>	20
4.2.2 <u>Discrimination</u>	21
4.3 <u>Tillämpbarhet och relevans</u>	22
5. Slutsats	24
5.1 <u>Resultat</u>	24
5.2 <u>Slutdiskussion</u>	26
5.3 <u>Vidare forskning</u>	27
5.4 <u>Sammanfattning</u>	27
<u>Käll- och litteraturförteckning</u>	28

1. Inledning

1.1 Bakgrund och problemformulering

Efter andra världskriget uppstod ett nytt sätt att tänka på i både Europa och världen. Människan var trött på krig och var under hela kalla kriget mer eller mindre rädd för en ny konflikt, eller värst av allt, ett tredje världskrig. Som svar på det bildades North Atlantic Treaty Organisation (NATO), Europeiska Unionen (EU), Förenta Nationerna (FN) och flera andra internationella organisationer.¹ De tilldelades flera funktioner, men en av dem – och framförallt för FN – var att kontrollera att inga nya krig eller konflikter bröt ut som inte var legitima eller legala.² Under 1800-talet var det lagligt för varje suverän stat att deklarerat krig mot en annan, men under 1900-talet och efter världskrigen blev världsordningen en annan när internationella organisationer bildades för att kontrollera krig.³ Krigets lagar utvecklades och länder försökte hitta andra sätt att lösa konflikter snarare än krig.

Utvecklingen under kalla kriget och egentligen under hela 1900-talet har format världen som den ser ut idag, men trots historiskt rätt färiska regler, sträcker sig detta längre bak än man tror. Så länge människan har krigat har hon också funderat över sätten att kriga på. *Jus ad bellum* och *jus in bello* brukar sammanfattas i *just war theory* och är en teori grundad i kristendomen när densamme lämnade pacifism som ideologi. När människan insåg att krig skulle föras på ett eller annat sätt var *just war theory* ett sätt att kontrollera den etiska legitimiteten.⁴ Teorin har använts över hela världen i olika former. Teorin har funnits länge och på många platser, men är fortfarande aktuell i diskussioner kring rättmätiga krig och konflikter.⁵ *Just war theory* diskuterar i flera punkter de skäl som ska föreligga för att ett krig ska vara etiskt och legitimt, innan och under själva kriget.

Trots att teorin är gammal, är den knappast föråldrad. Den återkommer i etiska diskussioner, och är grunden till flera lagar. Uppsatsen syftar till att använda den tidigare nämnda teorin på konflikten i Kosovo 1999, då Kosovo ofta tas upp i diskussioner om legitima krig. Kosovo är

¹ NATO: "North Atlantic Treaty Organisation, Atlantpaktens organisation." <http://www.ne.se/nato>, besökt: 20120524, sökord: NATO;

EU: "förkortning för Europeiska unionen, benämning på det sedan 1 november 1993 enligt Unionsfördraget (Maastrichtfördraget) fördjupade och utvidgade samarbetet mellan europeiska stater (27 stater fr.o.m. 2007)." <http://www.ne.se/eu/165119>, besökt: 20120524, sökord: EU;

FN: "Förenta nationerna, internationell freds- och säkerhetsorganisation och institution för mellanfolkligt samarbete, bildad vid andra världskrigets slut." <http://www.ne.se/fn/172227>, besökt: 20120524, sökord: FN.

² "to maintain international peace and security in accordance with the principles and purposes of the United Nations." http://www.un.org/Docs/sc/unscl_functions.html, besökt: 20120524.

³ Robert Kolb & Richard Hyde, *An Introduction to the International Law of Armed Conflict* (Oxford 2008), s. 23

⁴ Kimberly Hutchings, *Global ethics: an introduction* (Cambridge 2010), s. 139.

⁵ Se även: Kolb & Hyde, *An introduction*; <http://www.justwartheory.com/>, besökt: 20120524; Mark Evans (red.), *Just war theory: a reappraisal*, Edinburgh University Press, Edinburgh, 2005.

belagt i sydöstra Europa med kringliggande länder såsom Makedonien, Bulgarien, Rumänien, Serbien, Kroatien, Bosnien Hercegovina och Montenegro. Precis som flera av dessa länder tillhörde Kosovo den socialistiska, federativa republiken Jugoslavien fram till den 17 februari 2008 då det utropade självständighet. Flera länder (inklusive Sverige) har idag erkänt Kosovo som en självständig stat, men det är långtifrån alla.⁶ År 1974, då Kosovo tillhörde delrepubliken Serbien, erlades det av Serbien statusen autonom provins, vilket innebär en lägre grad än federal republik.⁷ Trots att Kosovo tillhörde Serbien bodde där en stor albansk minoritet med både annat språk och annan kultur än den serbiska majoriteten i Serbien.⁸ När den serbiska konstitutionen anlades 1974 – som nästintill förnekade kosovoalbanerna deras rättigheter – ökade spänningen i området.⁹ Den serbiska minoriteten i Kosovo undertryckte den kosovoalbanska befolkningen i området genom att säga upp dem från deras arbetsposter, vägra dem kommunal skola samt försöka segregera dem från samhället.¹⁰ Eftersom kosovoalbanerna hade de högsta födselantalen i hela Jugoslavien och alltså ökade mest i befolkning lyckades de i högre och högre grad dela sig från Serbien.¹¹

Kosovoalbanerna skapade Democratic League of Kosovo (DLK) under ledaren Ibrahim Rugova och i september 1991 hävdade denne ledare att en omröstning hade skett och att av den stora delen av befolkningen som hade röstat (87%) så hade över 99% röstat för att göra Kosovo till en suverän stat.¹² Rugova ville inte ha en våldsam konflikt, så han uppmanade till en icke-våldsam politik och försökte förhandla med serberna. Hans pacifistiska metod verkade dock inte räcka för att övertyga serberna, eller för att få medhåll från omvärlden. Under mötet i Dayton 1995 bestämdes det att Kosovokonflikten inte behövde ”internationalliseras” vilket var ett svårt slag för Rugova.¹³ Efter detta blev kosovoalbanerna mer desperata. Det började genomföras terrorattentat mot serber vilket genererade i motattacker mot kosovoalbanerna som drevs ut från städerna i tusental. Clinton-administrationen var snabb att fördöma serbernas behandling av kosovoalbanerna och menade att de en gång hade sett på när etnisk resning hade genomförts i Balkan (Bosnien) och att de inte tänkte låta det ske igen.¹⁴

De politiska diskussionerna fick FN att rösta om en militär intervention enligt resolution 1160 (1998), vilken krävde att båda sidor skulle lägga ner sina vapen.¹⁵ När säkerhetsrådet röstade om detta var det inga länder som röstade emot, dock lade Kina och Ryssland ner sina röster och hävdade att de inte hade någon rätt att bestämma detta. Påtryckningen gjorde dock inte mycket skillnad för serberna som genomförde en ny offensiv under ledaren Slobodan

⁶ <http://www.regeringen.se/sb/d/5472/a/99715>, besökt: 20120524.

⁷ Harry Papasotiriou, "The Kosovo war: kosovar insurrection, serbian retribution and NATO intervention", *The journal of strategic studies* 2002, vol 25(1), s. 41.

⁸ Papasotiriou, "The Kosovo war", s. 41.

⁹ Nicholas J. Wheeler, *Saving strangers* (Oxford 2000), s. 257.

¹⁰ Wheeler, *Saving strangers*, s. 257.

¹¹ Papasotiriou, "The Kosovo war", s. 41.

¹² Wheeler, *Saving strangers*, s. 257.

¹³ Wheeler, *Saving strangers*, s. 258.

¹⁴ Wheeler, *Saving strangers*, s. 258.

¹⁵ FN-resolution 1160.

Milosevic ledning. Trots att han försökte hålla tillbaka lite hjälpte det föga, då bilderna av 100,000 flyktingar som lämnade sina hem chockade västvärlden, och särskilt den brittiska regeringen, ledd av Tony Blair. Det var också han, tillsammans med densammes utrikesminister Robin Cook som tog initiativet att leda en styrka för att avsluta denna etniska rensning i Kosovo. I oktober 1998 avvägrade dock Milosevic en intervention då han accepterade att begränsa sina styrkor och genomförde eld upphör. I januari 1999 upphörde dock eld upphöret när den s.k. Racakmassakern ägde rum där serbiska styrkor mördade 45 civilister i byn med samma namn.¹⁶ Situationen eskalerade och Milosevic hade valet att ge upp och göra sig av med Kosovo eller göra sig av med kosovoalbanerna. Milosevic valde det senare. Under mars och april 1999 planerade och ledde han en massiv ”uteslutning” av kosovoalbaner vilket ledde till att minst 1 500 dödades och många fler tvingades från sina hem.¹⁷

FN ville agera, men Ryssland och Kina gav indikationer på att de tänkte lägga sina veton, vilket gjorde att NATO agerade istället.¹⁸ Under hotet av en eventuell NATO-intervention gick den serbiska delegationen, ledd av den serbiske presidenten Milan Milutinovic, med på en utländsk närvaro i landet, så länge det inte var NATO. Något som de dock vägrade att ifrågasätta var Serbiens suveränitet över Kosovo.¹⁹ Trots Rysslands numera frånsägande av både resolution 1160 och 1199 menade NATO att samtlig²⁰:

“NATO personel shall enjoy, together with their vehicles, vessels, aircraft, and equipment, free and unrestricted passage and unimpeded access throughout the FRY [Federal Republic of Yugoslavia] including associated airspace and territorial waters. This shall include, but not be limited to, the right to bivouac, manoeuvre, billet, and utilization of any areas or facilities as required for support, training, and operations.”²¹

Det var ungefär här, om inte förr, som Milosevic insåg att en västerländsk intervention var oundviklig. Han hade upprustat och förberett sina styrkor in i det sista inför NATO:s intervention. Hans mål under våren 1999 var att förstöra KLA (Kosovo Liberation Army) genom att förgöra så många kosovoalbaner som möjligt i de flesta urbana miljöer, men också att jugoslaviens styrkor, FRY skulle överleva så länge som möjligt mot NATO i hopp om en politisk förändring.²² Det första målet löste han genom en stor offensiv, men det andra uppmådde han inte eftersom hans styrkor krävdes för att uppnå det första målet. När KLA genomförde en stor offensiv mot serberna i maj 1999 lyckades de koncentrera serberna så pass mycket att det blev ett utmärkt mål för NATO. Länder som Storbritannien, Frankrike och

¹⁶ Wheeler, *Saving Strangers*, s. 264.

¹⁷ Papasotiriou, “The Kosovo war”, s. 47.

¹⁸ Wheeler, *Saving strangers*, s. 261.

¹⁹ Papasotiriou, “The Kosovo war”, s. 48.

²⁰ Wheeler, *Saving strangers*, s. 263.

²¹ *Interim Agreement for Peace and Self-Government in Kosovo*, Appendix B, para 8 i Papasotiriou, “The Kosovo war”, s. 49.

²² Papasotiriou, “The Kosovo war”, s. 49.

Tyskland bidrog till luftkampanjen, men det var tack vare USA:s bidrag med 650 flyg som NATO lyckades med en stor offensiv över området.²³

NATO valde en strategi som gick ut på att även bomba icke-militära mål, men det var med risk att delegitimisera operationen, då det var befolkningen de skulle skydda.²⁴ Trots att NATO bombade för att stoppa den etniska rensningen av kosovoalbaner var aldrig deras intention att ta ställning vad gäller Kosovos suveränitet, då det också vore att delegitimisera operationen. Milosevic hoppades att Ryssland som var emot operationen skulle hjälpa till på FRY:s sida, men det blev inte fallet då Ryssland vid denna tid inte hade en chans att ställas emot västvärldens, och framförallt USA:s, massiva styrkor. Efter NATO:s intervention 1999, då FRY slogs tillbaka, har det ständigt funnits internationella fredsbevarande styrkor i Kosovo.²⁵ NATO:s intervention i Kosovo har också blivit ett intressant fall att diskutera vad gäller legitimitet och interventioner på internationell basis. Många ifrågasätter huruvida NATO hade rätt att gå in i Kosovo, trots att FN:s säkerhetsråd hade röstat ner det (p.g.a. veto).

Kosovo som konflikt är relevant i tid då det inträffade för relativt kort tid sen och i ett rumsligt perspektiv då det var i Europa. Typen av konflikt är även intressant då det finns flera exempel med inhemsk etnisk rensning, t.ex. Rwanda, och därför används Kosovokonflikten i följande diskussion om etik och legitimitet.

1.2 Syfte och frågeställningar

Syftet med uppsatsen är att analysera huruvida interventionen i Kosovo 1999 (både ingången och förändret av kriget) uppfyllde de krav som jus ad bellum och jus in bello ställer på en konflikt och därmed analysera om den var legitim utifrån just war theory. Uppsatsen ämnar även att diskutera kring relevansen och intresset av att använda etik i form av normativa teorier, och inte bara lagar, kring diskussionen om krig och konflikter.²⁶

1. Hur levde interventionen i Kosovo upp till punkterna i jus ad bellum och jus in bello i just war theory?
2. Vilket utrymme finns det idag för normativ teori i diskussionen kring krig och krigföring?

1.3 Tidigare forskning

Simon Chesterman diskuterar i sin artikel "Legality Versus Legitimacy: Humanitarian Intervention, the Security Council and the Rule of Law" de argument som fördes med anledning av interventionen i Kosovo, men också de argument som inte fördes.²⁷ Han

²³ Wheeler, *Saving strangers*, s. 266.

²⁴ Papasotiriou, "The Kosovo war", s. 56.

²⁵ <http://www.regeringen.se/sb/d/5472/a/99715>, besökt: 20120524.

²⁶ Normativ etik: inom filosofin beteckning dels på ett visst enskilt etiskt system som framställs med anspråk på att vara vägledande för mänskligt liv och handlande, dels på den verksamhet som består i framläggandet eller studiet av sådana system, <http://www.ne.se/normativ-etik>, sökord: normativ etik, besökt: 20120524.

²⁷ Simon Chesterman, "Legality versus legitimacy: humanitarian intervention, the security council and the rule of law", *Security dialogue* 2002, vol. 33(3), s. 293-307.

diskuterar huruvida interventionen var legitim både ur FN-perspektiv och, som han kallar den, ”traditionell internationell lag”, men uttrycken jus ad bellum eller jus in bello förekommer inte.²⁸ Chesterman menar att trots länders egna intressen i konflikter, deras subjektivitet och tveksamma röstningar så gör dessa mindre skada i beslut som interventionen i Kosovo och att den ändå var legitim.²⁹

En annan forskare som skrivit om detta är Nicholas J. Wheeler som i sin artikel ”Humanitarian intervention after Kosovo: emergent norm, moral duty or the coming anarchy?” menar att NATO:s intervention i Kosovo var väldigt kontroversiell när den inleddes och att detta är ett tecken på att systemet bör ifrågasättas.³⁰ Hans fokus ligger på internationell rätts utveckling.

Heiko Borchert och Mary N. Hampton har tillsammans skrivit om NATO:s intervention i Kosovo och lärdomar därifrån i en artikel där de pratar om ett nytt Europa som har en lång väg kvar att gå innan det når en önskvärd internationell säkerhetspolitik. Borchert och Hampton diskuterar i artikeln ”The lessons of Kosovo: Boon or Bust for Transatlantic Security?” vilken del NATO ska ha i europeisk säkerhetspolitik.³¹

Harry Papatiriou menar i sin artikel ”The Kosovo War: Kosovar Insurrection, Serbian Retribution and NATO Intervention” att detta skeende ledde till att det inte finns ett enda sydöstligt land i Europa som inte vill gå med i NATO eller EU.³² Detta gör att interventionen blev en betydande del i Europas säkerhetspolitiska historia.

Störst på området om etisk legitimitet är Michael Walzer som bl.a. i sin bok *Just and unjust wars* behandlar etik i krig.³³ Eftersom hans bok är skriven 1977, nämner den av naturliga skäl inte Kosovo. Boken är dock ändå intressant ur det skäl att den avhandlar den etiska biten i konflikter med flera andra exempel. Det finns generellt relativt mycket forskning på Kosovokriget i sin helhet, och även mycket om legitimiteten i NATO:s intervention. Författaren har dock inte hittat någon forskning på specifikt just war theory kopplat mot Kosovofallet.

1.4 Avgränsningar

Den teori som används i uppsatsen bygger på den globala teorin om just war (rättmätigt krig). Uppsatsen kommer att avhandla endast just war theory, då teorin generellt inte används i stor utsträckning utanför uppsatsen, samt inte har använts på Kosovokonflikten.

²⁸ Chesterman, ”Legality versus legitimacy”, s. 293.

²⁹ Chesterman, ”Legality versus legitimacy”, s. 304-305.

³⁰ Nicholas J. Wheeler, ”Humanitarian intervention after Kosovo: emergent norm, moral duty or the coming anarchy?”, *International affairs* 2001, vol. 77(1), s. 113-128.

³¹ Heiko Borchert & Mary N. Hampton, ”The lessons of Kosovo: boon or bust for transatlantic security?”, *Orbis* 2002, vol. 46(2), s. 369-389.

³² Harry Papatiriou, ”The Kosovo War”, s. 39-62.

³³ Michael Walzer, *Just and unjust wars – Third edition* (New York 2000).

Uppsatsen behandlar Kosovo som fallstudie då ett arbete på endast just war theory som begrepp vore väldigt stort samt att specifikt Kosovo är ett lämpligt fall att analysera då interventionen ibland anses som tvivelaktig ur ett internationellt perspektiv. Fallstudien avgränsas ytterligare till beslutet om ingången i Kosovo samt hur kriget fördes inledningsvis då det är dessa stadier som behandlas i just war theory. Eftersom det fortfarande finns fredsbevarande styrkor i Kosovo skulle arbetet bli för stort om teorin skulle avhandla interventionen fram till idag, därför begränsas arbetet till ingången och de inledande NATO-bombningarna.

2. Teori

Teorin som används i denna uppsats är just war theory som innehåller begreppen jus ad bellum och jus in bello.³⁴ Den grundades från början i kristendomen, men används fortfarande för att förstå lagarna som finns till för att bibehålla fred.³⁵ Teorin nyttjas som grund för att reda ut när det är rimligt att använda våld, vem som får använda våldet och mot vem. Frågorna kan redas ut av den första delen av just war theory, d.v.s. jus ad bellum. De beskriver vad som måste hända för att en eventuell intervention eller ett krig ska vara legitimt. I den andra delen, jus in bello, beskrivs de relationer, kombattanter och icke-kombattanter emellan, som förutsätter ett rättmätigt krig. Teorin används idag inte som ett verktyg att kontrollera om lagar följs, utan är snarare en värdegrundsbaserad, normativ och ”tyckande” teori. Givetvis grundas teorin i vad människor tillsammans en gång bestämde sig för vad som var etiskt rätt, vilket gör att den kan vara relevant även idag.

2.1 Jus ad bellum

Det latinska uttrycket *jus ad bellum* betyder ”the right to wage war” (rätten att föra krig).³⁶ De existerande lagar som finns – nationella som internationella – är de som styr ”rätten” att föra krig, och alltså inte ad bellum. Krigets etiska lagar, som kan kallas ad bellum, är en blandning av etik, teologi, politik och filosofi där samtliga dessa kategorier fört diskussioner från krigets början, men som fortfarande pågår.³⁷ Allt sedan krig har förts av människan har diskussionen kring etik och moral och rätten att få föra krig funnits, därför tycker författaren att det är intressant att jämföra dessa med pågående konflikter för att se om bilden passar in och om teorin fortfarande är relevant. Just war theory omnämns i många verk och på flera platser, men i denna uppsats kommer en av versionen att användas.³⁸ Det finns enligt Kimberly

³⁴ Hutchings, *Global ethics*, s. 139-142.

³⁵ Robert Kolb and Richard Hyde, *An introduction to the international law of armed conflicts* (Oxford 2008) s. 9.

³⁶ Kolb & Hyde, *An introduction*, s. 9.

³⁷ Hutchings, *Global ethics*, s. 137.

³⁸ Se exempelvis: Kolb & Hyde, *An introduction*; <http://www.justwartheory.com/>, besökt: 20120524; Mark Evans (red.), *Just war theory: a reappraisal*, Edinburgh University Press, Edinburgh, 2005.

Hutchings sammanfattning sju punkter som kännetecknar ad bellum, och som kan användas som kriterier vid exempelvis interventioner, såsom Kosovokonflikten.³⁹ De sju punkterna är:

1. Just cause (rättvis sak)

War is permissible only to confront a real and certain danger, i.e. to protect innocent life, to preserve conditions necessary for decent human existence and to secure basic human right.⁴⁰

Den etiska diskussionen som förs här är huruvida sakfrågan har en stark deontologisk grund och att huvudsyftet är att skydda mänskligt liv och mänskliga rättigheter.⁴¹ Det är alltså mänskligt värde som är i fokus. Punkten skiljer också på om människorna som drabbas är *innocent*, alltså oskyldiga eller oskuldfulla kontra om de är skyldiga, vilket då ändrar den moraliska synvinkeln i att föra krig mot dem.

2. Competent authority (befogenhet)

War must be declared by those with responsibility for public order, not by private groups or individuals.⁴²

Kriteriet kontrollerar legitimiteten på de som för själva kriget, eller hävdar sin rätt till att göra det. En suverän stat fungerar sällan utan ett rättssystem som kan inkludera polis, militär och rättsväsende, och med detta i tanken vill också detta att stat själv kontrollerar vilka som legitimt får föra krig. Detta syftar till att det är folket som står i fokus, då det egentligen är deras stat och som i sin tur för deras röst. Idag kan det också vara multinationella organisationer som exempelvis FN eller EU som har denna legitimitet.

3. Comparative justice (jämförbar rättvisa)

In recognition of the fact that there may be some justice on each side, every part to the conflict should acknowledge the limits of just cause and the consequent requirement to use only limited means in pursuit of its objectives.⁴³

Punkten syftar till att varje part i en konflikt bör förstå sina egna begränsningar vad gäller etisk legitimitet, och även förstå den andra sidan (om det finns två sidor) av sakfrågan. Fortsättningen på detta är att båda sidor skall begränsa sitt våld både till behovet och den etiska bilden.

4. Right intention (rättfärdig avsikt)

War can be legitimately intended only for the reasons set forth above as a just cause.⁴⁴

³⁹ Hutchings, *Global ethics*.

⁴⁰ Hutchings, *Global ethics*, s. 139.

⁴¹ Deontologisk etik: "Filosofisk term för normativa etiska teorier, som hävdar att en handling etiska status är helt eller delvis oberoende av dess konsekvenser". <http://www.ne.se/deontologisk-etik>, besökt: 20120524, sökord: deontologisk etik.

⁴² Hutchings, *Global ethics*, s. 139.

⁴³ Hutchings, *Global ethics*, s. 140.

⁴⁴ Hutchings, *Global ethics*, s. 140.

Precis som punkt ett har detta argument en stark deontologisk grund. En moralisk handling är också en sådan som begås på en moralisk grund, alltså även om kriget är moraliskt rätt att genomföra så får det inte startas på omoraliska grunder. Argumentet vill alltså inte bara att kriget skall vara rättfärdigt, utan också avsikten bakom.

5. Last resort (sista utvägen)

For resort to war to be justified, all peaceful alternatives must have been exhausted.⁴⁵

Resonemanget menar att fred inte alltid behöver vara att föredra framför krig, men att det oftast är det. Oftast skadas fler människor av krig än av fred, och därför är fred att föredra. Om en sådan lösning finns bör den föregå ett krigsalternativ. Tänket är likt utilitarismen då det syftar till att göra så lite skada som möjligt med fredliga medel, kontra att bringa större skada med alternativet krig.⁴⁶

6. Probability to success (sannolikhet för framgång)

The purpose of this is to prevent irrational resort to force or hopeless resistance when the outcome of either will clearly be disproportionate or futile.⁴⁷

Rimligheten för ett lyckat utfall bakom ett krig bör vara väl genomtänkt, då det inte bara är handlingen i sig som ska vara "rätt eller fel", utan också konsekvenserna av det. Enligt detta argument räcker det alltså inte med att kriget är etiskt legitimt, utan man vill också att det ska vara troligt att utfallet blir lyckat.

7. Proportionality (proportionalitet)

The damage to be inflicted and the costs incurred by war must be proportionate to the good expected by taking up arms.⁴⁸

Här menas att det ska vara kostnadseffektivt (även vad gäller människoliv och skada) att ta till krig, även om det redan är bestämt etiskt legitimt. Kommer det att kosta mer människoliv och bringa mer skada än vad som är förutsett om kriget inte aktiveras är det alltså inte rimligt. Liknande argument förs även vad gäller *in bello*, men de båda ska särskiljas då det ena avhandlar anledningen till kriget och det andra hur kriget utspelar sig.

2.2 Jus in bello

Till skillnad från *ad bellum* handlar alltså inte *in bello* om att rätten att starta ett krig, utan hur på ett etiskt legitimt sätt kriget utspelar sig. När de sju kriterierna för *ad bellum* gäller innan kriget startas, används *in bello* för att genomföra kriget etiskt. Det latinska uttrycket *jus in bello* betyder alltså "[...]the rules relating to the conduct of warfare" (reglerna relaterade till

⁴⁵ Hutchings, *Global ethics*, s. 140.

⁴⁶ Utilitarism: "...moralisk doktrin som innebär att man alltid skall handla så att konsekvenserna av vad man gör blir så goda som möjligt i den meningen att det sammanlagda välbefinnandet hos alla kännande varelser blir så stort som möjligt." <http://www.ne.se/utilitarism>, besökt: 20120524, sökord: utilitarism.

⁴⁷ Hutchings, *Global ethics*, s. 141.

⁴⁸ Hutchings, *Global ethics*, s. 141.

förändret av krig).⁴⁹ Då krig är väldigt destruktivt i sin natur behövs det regler vad gäller krigets förande. Fenomenet är gammalt och har nu utvecklats till bland annat *law of armed conflict*, LOAC. Lagen reglerar distinktionen mellan civila och kombattanter, onödigt lidande, nödvändighetsprincipen, proportionalitet med mera. Upphovet till LOAC – jus in bello – regleras dock enligt Hutchings endast i två punkter⁵⁰:

1. Proportionality (proportionalitet)

The damage inflicted in particular military operations (specific battles, bombing campaigns, etc.) during the course of a war should always be proportional to the strategic aims of those particular operations.⁵¹

Punkten definierar (precis som punkt sju ovan) rimligheten i skada jämfört med mål. Proportionalitet gäller alltså både innan ett krig inleds, men också under krigets gång. Proportionalitet vad gäller ad bellum och in bello har dock lite olika inriktning, då ad bellum med sin mer utilitaristiska synvinkel syftar mer till kostnadseffektivitet medan in bello-proportionaliteten har mer fokus på hur människor blir behandlade, och har därmed en mer deontologisk inriktning.

2. Discrimination (diskriminering)

Lives of innocent persons may never be taken directly, regardless of the purpose alleged for doing so... Just response to aggression must be... directed against unjust aggressors, not against innocent people caught up in war not of their making.⁵²

Diskrimineringspunkten reglerar skyddet av oskyldiga (definieras som icke-kombattanter eller civila) och att dessa aldrig ska vara mål i krig. Det syftar inte bara till att civila inte får skadas, utan också till uppsåtet med en operation. Är det meningen att civila ska dödas för att sänka moralen på motståndaren är det inte rättfärdigt in bello, men om militära mål bombas och några civila även dödas är det rättfärdigt in bello.

För den uppmärksamme läsaren kan det nu framgå att det är svårt att kombinera dessa två etiska stöttepelare under samma skeende, då in bellos sista punkt motsäger ad bellums första, därför används de separat före och under ett krig. Meningen med just war theorys punkter är inte att användas som lagar innan och under ett krig, utan mer som ett hjälpmedel till att kontrollera om rätten att inleda och föra ett krig finns. De används alltså snarare som allmänna etiska principer för krigföring.

Dessa totalt nio punkter blir tillsammans med fallstudien Kosovo utgångspunkten för uppsatsen. Med hjälp av teorin analyserar författaren huruvida interventionen i Kosovo var legitim samt om normativa teorier, som just war theory, fortfarande har något utrymme i dagens diskussioner kring legitimitet i moderna konflikter, såsom Kosovo.

⁴⁹ Kolb & Hyde, *An introduction*, s. 15.

⁵⁰ Hutchings, *Global ethics*.

⁵¹ Hutchings, *Global ethics*, s. 141.

⁵² Hutchings, *Global ethics*, s. 141.

3 Metod och material

3.1 Metod

Metoden som används är till del fallstudie som i uppsatsen utgörs av konflikten och interventionen i Kosovo 1999. Det som utmärker fallstudie är att dess inriktning är på endast en undersökningsenhet som i detta fall är interventionen i Kosovo.⁵³ Det medger en djupare förståelse för just ett fall, men kan även hjälpa att belysa generella saker. Bristen med fallstudie kan vara att det inte är särskilt representativt eller generellt, men det kan ändå användas beroende på hur forskningen har bedrivits. Exempelvis är inte Kosovo representativt för alla konflikter, men det kan vara intressant för andra konflikter som innehåller etnisk rensning och/eller internationella interventioner. Uppsatsen kan även vara intressant att titta på vid andra studier om normativa teorier, såsom just war theory. Fallstudier är lämpliga för forskning som prövar teorier och vid småskalig forskning, vilket stämmer bra överens med uppsatsen.⁵⁴ En nackdel med fallstudie kan vara att författaren påverkar beskrivningen av fallet så att det blir vinklat. Det undgås med hjälp av flera olika källor som beskriver samma skeende.

Uppsatsen genomförs genom en kvalitativ textanalys.⁵⁵ I uppsatsen används tryckta källor såsom böcker, artiklar och resolutioner som är förankrade i faktiska händelser. Kvalitativ textanalys genererar en mindre risk att gripa teorier ur luften, då den jämför flera källor med varandra och därmed klargör bilden av vad som faktiskt skett. Uppsatsen använder sig endast av tryckta källor då den information som behövs för att svara på frågeställningarna bedöms genom litteraturstudier vara tillräcklig.

3.2 Disposition

Uppsatsen avhandlar fallstudien Kosovo där den inledningsvis beskriver bakgrunden till Kosovokonflikten och varför denne är intressant. Teorin beskrivs och dess samtliga delar redogörs för. Eftersom teorin är uppdelad i två delar, är det naturligt att också analysen är det. Fallstudien Kosovo delas därför upp i delarna jus ad bellum och jus in bello, alltså innan interventionen och sedan under. En analys följer därefter hur Kosovokonflikten överensstämmer med punkterna i just war theory och därefter följer en diskussion om vilken roll och vilket utrymme en normativ teori såsom just war theory har i dagens samhälle vad gäller krig och krigföring. Uppsatsen avslutas med en slutdiskussion.

⁵³ Martyn Denscombe, *Forskningshandboken* (Lund 2009), s. 59.

⁵⁴ Denscombe, *Forskningshandboken*, s. 398.

⁵⁵ Denscombe, *Forskningshandboken*, s. 398.

3.3 Datainsamling och källkritik

Insamling av data skedde med en kvalitativ metod. Inledningsvis börjades uppsatsen med att sökningar gjordes på ”Kosovo intervention” i lokala databaser och sedan valdes relevanta artiklar och böcker ut utifrån vald teori. Fokus låg på legitimitet kring interventionen. Inläsning skedde av flera artiklar som avhandlar ämnet. Flera böcker har även lånats som avhandlar både Kosovointerventionen samt allmänna internationella lagar. De FN-resolutioner som är relevanta för tidsperioden hittades (1244, 1203, 1199 samt 1160) och dessa används som källmaterial för uppsatsen. Tidigare forskning används i analysdelen för att återge diskussioner och beslut som tagits kring interventionen.

Uppsatsens teori har återfunnits på flera ställen (artiklar, böcker och internet) och är även grunden till modern lagstiftning, vilket gör att den är en acceptabel teori. Resolutionerna som används är tagna direkt från FN:s hemsida och är bedömt i originalförpackning omgjort till PDF-format. Den tidigare forskningen som används i uppsatsen är i både artikel- och bokformat och är skrivna av kända författare inom ämnet. Artiklarna är både av klargörande och diskuterande karaktär, vilket gör att de till del avhandlar författarnas åsikter. Det är i uppsatsens avseende både bra och dåligt. Att de är tendensiösa innebär dels en uppfattning om de diskussioner som förekommit kring Kosovointerventionen, vilket är intressant för uppsatsen, men också att skeendet kan verka framstå på ett felaktigt sätt. Det sistnämnda undviks genom att läsa samtliga och på det sättet frambringa en generell bild av skeendet. Tillsammans med källor som utrikesdepartementets bakgrund om Kosovo avstäms dessa källor.

Till hjälp att skriva uppsatsen används metodhandböcker som tilldelats som kurslitteratur, och verkar därför rimliga att använda. Även andra uppsatser undersöks för att få en uppfattning om hur arbetet lämpligen bedrivs.

4 Analys

Efter tre resolutioner av FN var NATO 1999 i sista planeringsskedet för att gå in i Kosovo. Trots påtryckningar hade den etniska rensningen av kosovoalbaner inte minskat eller upphört, vilket ledde till att NATO strax efter en fjärde FN-resolution gick in i Kosovo. NATO:s intervention hade börjat.

4.1 Jus ad bellum

1. Just cause (rättvis sak)

War is permissible only to confront a real and certain danger, i.e. to protect innocent life, to preserve conditions necessary for decent human existence and to secure basic human right.⁵⁶

Den generella bilden som återges av NATO:s intervention i Kosovo var att den handlade om att rädda de människor som utsattes för etnisk rensning – ”[...]was necessary to avert an impending humanitarian catastrophe.”⁵⁷ - och inte att man valde sida. Konflikten i Kosovo var i grova drag ganska enkel: Serberna försvarade sin territoriella integritet och kosovoalbanerna försökte bli självständiga, och NATO valde aldrig formellt sida⁵⁸. Säkerhetsrådet talar också tydligt om att det fördömer terrordåd från båda sidor i resolution 1244: ”Condemning all acts of violence against the Kosovo population as well as all terrorist acts by any party.”⁵⁹ Resolutionen tydliggör dock samtidigt att alla medlemsstater respekterar Republiken Jugoslavien territoriella integritet, men också ”[...]other states of the region”, vilket fritt kan tolkas som Kosovo.⁶⁰

”This is a just war, based not on any ambitions but on values. We cannot let the evil of ethnic cleansing stand” sa Tony Blair, Storbritanniens dåvarande premiärminister och ledande i NATO:s intervention mot Kosovo i sitt tal den 22 april 1999.⁶¹ Återkommande i talet är att interventionen är rättfärdig och att ingen i västvärlden kan påstå att den inte är det. Dock så bröt interventionen mot FN:s säkerhetsråd och med det internationell rätt, med just argumentet att det var för att skydda människors liv.⁶² Trots att flera länder som Ryssland, Vitryssland, Namibia och Kina motsatte sig NATO:s legala rätt att intervensera i Kosovo, så hävdade NATO att de hade rätten på sin sida då de hindrade en humanitär katastrof.⁶³ EU var dock på NATO:s sida och flera västerländska regeringar hävdade med stöd av fyra argument

⁵⁶ Hutchings, *Global ethics*, s. 139.

⁵⁷ Wheeler, “Humanitarian intervention”, s. 113.

⁵⁸ Papasotiriou, “The Kosovo war”, s. 51.

⁵⁹ FN-resolution 1244.

⁶⁰ FN-resolution 1244.

⁶¹ Tony Blair, dåvarande premiärminister i Storbritannien, tal i Chicago 22 april 1999.

⁶² Papasotiriou, “The Kosovo war”, s. 52.

⁶³ Wheeler, *Saving strangers*, s. 275.

att interventionen var rättfärdig: de hindrade en humanitär katastrof, NATO:s trovärdighet stod på spel, den etniska rensningen i Kosovo fick inte pågå i civiliserade Europa samt att NATO:s agerande var i fas med FN:s existerande resolutioner (1160, 1190 och 1203).⁶⁴

Diskussioner har även varit på dagordningen i FN där man pratat om problematiken med statsuveränitet kontra humanitära interventioner. Där har erkänts komplexiteten att kunna genomföra en militär intervention för att stoppa humanitär katastrof – en rätt som FN har – då ett eller flera länder har rätt att lägga veto. Kosovokommissionen menar då att interventionen i Kosovo var ”illegal men legitim”.⁶⁵ Oavsett om det anses att NATO:s intervention i Kosovo var legal eller inte, kan utifrån existerande dokument och litteratur utläsas att den största anledningen (dock inte enda) till interventionen var det humanitära läget. Utifrån jus ad bellums första punkt som avhandlar mänskligt liv, kan det då anses att eftersom intervention i första hand inleddes för att stoppa den etniska rensningen, så var den legitim.

2. Competent authority (befogenhet)

War must be declared by those with responsibility for public order, not by private groups or individuals.⁶⁶

Denna punkt är intressant i fallet Kosovo, då det var specifikt befogenheten som flera länder och organisationer hade problem med. Som redogörs för i punkten ovan, framgick det att Kosovokommissionen menade att interventionen var illegal men legitim.⁶⁷ Medan det möjligen var lättare för NATO att hävda den etiska legitimiteten i deras intervention, lär det ha varit svårare att hävda den legala rätten. Trots det var det många länder som stöttade NATO i sitt initiativ, särskilt många EU-stater. I diskussioner är de flesta medlemsländer överens om att FN ska ha bestämmanderätt vad gäller interventioner, men att de kanske inte ska vara ensamma om det.⁶⁸

Om NATO hade rätt att gå in i Kosovo eller ej kan i grova drag redogöras i två punkter: det var helt enkelt illegalt enligt internationell rätt att NATO intervenerade och därmed fel vad gäller andra punkten i ad bellum. Alternativet var att handlingen helt enkelt var legitim och rätt att göra i situationens mening då systemet med säkerhetsrådet (inte för första gången) stötte på patrull i och med veto-systemet. FN hade troligen intervenerat om inte Kina och Ryssland nyttjat vetorätten. Vilka har då rätten att intervensera för att värna om humanitär rätt när FN inte agerar? I detta fall kan EU ha varit ett alternativ då det drabbade området var inom Europas gränser, eller NATO som har flera medlemsländer från Europa. En problematik med NATO som avgörande instans i detta kan vara att den representeras av alldeles för få medlemsländer, samt att den kan ha andra intressen utöver det primära målet, som i detta fall var att avsluta den etniska rensningen av kosovoalbener. I det fallet är det kanske inte lämpligt att NATO har den befogenheten. Trots att NATO officiellt hade som primärt mål att stoppa

⁶⁴ Wheeler, *Saving strangers*, s. 265.

⁶⁵ Alex J. Bellamy, *Responsibility to protect – the global effort to end mass atrocities* (Cambridge 2009), s. 41.

⁶⁶ Hutchings, *Global ethics*, s. 139.

⁶⁷ Bellamy, *Responsibility to protect*, s. 41.

⁶⁸ Bellamy, *Responsibility to protect*, s. 47.

den humanitära situationen i Kosovo är det fortfarande tveksamt om den som organisation ensamt får ta det beslutet och genomföra det. Vad beträffar lagen får NATO ej ingripa. Vid läsning på NATO:s hemsida kan man hitta följande citat:

NATO is committed to the peaceful resolution to disputes. If diplomatic efforts fail, it has the military capacity needed to undertake crisis management operations. These are carried out under Article 5 of the Washington Treaty and/or under a UN mandate, alone or in cooperation with other countries and international organizations.⁶⁹

Med det menas alltså att NATO intervenerar med mandat från antingen FN eller enligt artikel 5 där det står:

The parties agree that an armed attack against one or more of them in Europe or North America shall be considered an attack against them all and consequently they agree that, if such an armed attack occurs, each of them, in exercise of the right to individual or collective self-defense recognised by Article 51 of the charter of United Nations, will assist the Party or Parties so attacked by taking forthwith, individually and in concert with the other Parties, such action as it deems necessary, including the use of armed force, to restore and maintain the security of the North Atlantic area. Any such armed attack and all measures taken as a result thereof shall immediately be reported to the Security Council. Such measures shall be terminated when the Security Council has taken the measures necessary to restore and maintain international peace and security.⁷⁰

Här syns tydligt att NATO underställer sig FN och att de behöver ett FN-mandat för att intervensera. I fallet Kosovo hade de det inte, vilket kvarlämnar NATO:s artikel 5. I denna framgår att NATO skall hjälpa alla medlemsländer, men 1999 var varken Kosovo, Serbien eller Jugoslavien medlemmar. NATO frånsäger sig alltså sin egen rätt att intervensera rent lagligt, vilket gör det svårt att hävda att de hade legitimitet att göra det. Rent lagligt borde alltså inte NATO ha intervenerat i Kosovo, men frågan är om det endast är lagen som bestämmer vilka som har legal rätt att intervensera, eller om det även är folket? Med NATO:s stöd från många håll skulle detta kunna vara fallet.

3. Comparative justice (jämförbar rättvisa)

In recognition of the fact that there may be some justice on each side, every part to the conflict should acknowledge the limits of just cause and the consequent requirement to use only limited means in pursuit of its objectives.⁷¹

Denna punkt är besvärligare att avhandla, då det är svårt att ta reda på hur båda sidor tänkte om varandra. Milosevic och FRY verkade inte ha mycket till övers för varken Kosovo eller folket som levde där då det begicks etnisk rensning på dem och begränsat antal förhandlingar vad gäller självständigheten. Vad som däremot kan utläsas från FN är att deras ställningstagande vad gäller sida – alltså att de inte officiellt valde sida och att de i deras resolutioner beskriver hur människor ska få återvända till sina hem och lägga ner vapen, och inte vilken folkgrupp. I resolution 1244 beskrivs det om "[...]the commitment of all Member

⁶⁹ http://www.nato.int/cps/en/SID-57EB6CBF-7DC57F2F/natolive/what_is_nato.htm, besökt: 20120524.

⁷⁰ http://www.nato.int/cps/en/SID-57EB6CBF-7DC57F2F/natolive/what_is_nato.htm, besökt: 20120524.

⁷¹ Hutchings, *Global ethics*, s. 140.

States to the sovereignty and territorial integrity of the Federal Republic of Yugoslavia and other states in the region”⁷² vilket både betyder Kosovo och Serbien, samt att de vill “Demilitarizing the Kosovo Liberation Army (KLA) and other armed Kosovo Albanian groups[...]”⁷³, vilket betyder att de inte bara ser att serberna ”gör fel” och bör lägga ner sina vapen, utan att även kosovoalbanerna bör göra det. FN menar alltså att den etniska rensningen ska upphöra i Kosovo och att flyktingar ska få komma hem igen, men också att de respekterar Jugoslaviens staters suveränitet och att samtliga inblandade ska lägga ner sina vapen. Fritt tolkat kan det uppfattas som att de ser att båda sidor har rätt till viss del.

I punkten framgår även att det endast bör användas “[...]limited means[...]” för att uppnå sitt mål.⁷⁴ Om NATO endast nyttjade begränsade medel kan ifrågasättas, då planen blev att flygbomba till och med att Milosevic gav upp. Även om båda parter till viss del hade rätt i sitt ställningstagande, är båda sidornas medel att uppnå dessa tvivelaktiga, om än Serbiens mer än NATO:s.

4. Right intention (rättfärdig avsikt)

War can be legitimately intended only for the reasons set forth above as a just cause.⁷⁵

Punkten kopplar till de tre ovan och menar att kriget inte bara skall vara moraliskt, utan att det också ska ha en moralisk grund. Att kriget var rättmätigt vad gäller den officiella anledningen (vilket var den humanitära situationen) har redan avhandlats. Huruvida de andra anledningar var det är en annan. Om det endast var den moraliska biten som motiverade NATO att intervensera i Kosovo, hur kommer det sig då att de inte agerat i tidigare konflikter som både vad gäller förstörelse och död varit större i omfattning än Kosovo? Att NATO valde just Kosovo bör då rimligen ha något att göra med geopolitiska anledningar. NATO, som då mestadels hade västvärlds-medlemmar, kan ha haft intressen vad gäller “[...]pro-Western orientation and progress in the Balkans.”⁷⁶ Med detta menas att Kosovo var intressant ur en NATO-synvinkel på grund av dess geografiska placering i världen (i Europa) och för att vad som hände där i större utsträckning påverkade Europa och därmed västvärlden, än t.ex. en konflikt i Afrika. Att NATO ville stoppa den etniska rensningen behöver inte ifrågasättas, men att de också hade andra intressen bör inte direkt dementeras.

Av alla krig i Jugoslavien under 1990-talet hade Serbien deltagit i alla, och verkade vara den enda staten i området som inte direkt utvecklades mot en mer ”västvärldsvänlig” stat. Detta kan ha uppfattats som ett hot för Europas och västs utveckling mot fred och handel i sydöst-Europa.⁷⁷ Att det påverkade NATO:s val att intervensera i Kosovo är inte bara en möjlighet, utan också en trolig sådan. Trots konfliktens moraliska påverkan på västvärlden, finns det alltid ekonomiska och politiska faktorer som påverkar. Att det var ett rättfärdigt krig vad

⁷² FN-resolution 1244.

⁷³ FN-resolution 1244.

⁷⁴ Hutchings, *Global ethics*, s. 140.

⁷⁵ Hutchings, *Global ethics*, s. 140.

⁷⁶ Papasotiriou, “The Kosovo war”, s. 53.

⁷⁷ Papasotiriou, “The Kosovo war”, s. 53.

gäller den humanitära situationen är svårt att förneka, men att beslutet endast togs på den grunden är lika svårt att förneka. Dessutom var det en av NATO:s första interventioner, vilket kan generera i en bild av att de ville testa sina förmågor, genomföra en ”show of force” och skapa tillförlitlighet och respekt för organisationen.⁷⁸ NATO valde då att göra detta på en konflikt som var relevant för västvärldens framväxt. Hade de inte genomfört interventionen fanns det en risk att NATO inte skulle etablerat sitt namn och inte ha så hög ”skrämselfaktor” nästa gång.

5. Last resort (sista utvägen)

For resort to war to be justified, all peaceful alternatives must have been exhausted.⁷⁹

Här bör inledningsvis kommas ihåg att FN utfärdade fyra resolutioner innan NATO gick in i Kosovo. Resolution 1160, 1199, 1203 och 1244 föregick NATO:s intervention med början 31 mars 1998, alltså drygt ett år innan bombningarna.⁸⁰ Att ha i åtanke bör också vara att Kosovokonflikten föregicks av minst ett årtionde av flera krig i närområdet. I dessa krig hade serberna som grupp varit delaktiga i samtliga.⁸¹ Att krigen i området skulle fortsätta om inget gjordes ansågs nog som ganska troligt.

Samma problem som NATO hade med trovärdighet, fanns det risk för att också FN skulle få om de efter sin tredje eller fjärde resolution och fördömande av en konflikt fortfarande inte agerat.⁸² Att hela världen fördömer, men ser på, är oftast inte tillräckligt starka sanktioner för att en konflikt ska upphöra. Kräver då detta en intervention? Steget efter fördömande behöver inte alltid vara krig, men det betyder inte att det är fel väg. Visst fanns det säkert fler möjligheter – olika typer av sanktioner, civila interventioner, volontärer m.m – men frågan är inte bara om krig var sista utvägen, utan också vad som hade skett om NATO inte gått in. Hur många fler som tvingats från sina hem, dödat eller tagits tillfånga kan nog ingen svara på, och det var kanske ingen som vågade vänta och se. I ett (då) konstant oroligt område med krig och konflikter pågick det etnisk rensning och det skulle stoppas direkt. Att NATO då valde att gå in i Kosovo efter årtal av krig i samma och närliggande områden var inte bara troligt, utan även rimligt.

6. Probability to success (sannolikhet för framgång)

The purpose of this is to prevent irrational resort to force or hopeless resistance when the outcome of either will clearly be disproportionate or futile.⁸³

Trots att det var en humanitär katastrof man ville förhindra, valdes vid tillfället flygbombningar som medel, vilket kan ifrågasättas då det med bristande resultat använts av

⁷⁸ Borchert & Hampton, ”The lessons of Kosovo”, s. 369.

⁷⁹ Hutchings, *Global ethics* s. 140.

⁸⁰ FN-resolution 1160.

⁸¹ Papasotiriou, ”The Kosovo war”, s. 53.

⁸² Wheeler, ”Humanitarian intervention”, s. 119.

⁸³ Hutchings, *Global ethics*, s. 141.

samma anledning i både Bosnien och Irak.⁸⁴ Trots skepticism från flera håll över flygbombningar som medel för att lösa den humanitära situationen, bestämdes det att det var det som skulle nyttjas. Anledningen till att man inte valde att sätta in marktrupper var att det skulle generera fler dödsoffer på de NATO:s sida, och att detta skulle minska medhålllet för ett intervention.⁸⁵

Tanken med det hela var att endast bomba serbiska militära mål, men varefter operationen pågick ändrades detta med tiden. Hursomhelst var planen att bomba serbiska mål så pass mycket att Milosevic skulle ge upp och komma till förhandlingsbordet bara efter några dagar.⁸⁶ Det var en felkalkylering, då detta inte skedde, men det återkommer senare in uppsatsen under jus in bello. Tanken med interventionen var att färre människor i slutändan skulle dö och att den etniska rensningen av kosovoalbaner skulle upphöra. Legitimiteten i interventionen låg alltså i att det skulle bli värre om den inte skedde, då det intill dess att NATO gick in hade dödat minst 500 kosovoalbaner och minst 400,000 hade tvingats från sina hem.⁸⁷

Syftet med flygbombningarna var alltså att få serberna att avsluta den etniska rensningen, att Milosevic skulle börja förhandla och att kosovoalbanerna skulle kunna återvända till sina hem. Att det skulle ske efter NATO:s inledande flygbombning var alltså förhoppningen, och verkade troligt då flera länder medverkade och endast USA som land bidrog med 650 flygplan.⁸⁸ Några av västvärldens starkaste länder medverkade, såsom USA, Storbritannien, Tyskland och Frankrike, vilket i jämförelse med FRY verkade överlägset.⁸⁹ I ett inledande skede verkade alltså chansen att lyckas väldigt hög.

7. Proportionality (proportionalitet)

The damage to be inflicted and the costs incurred by war must be proportionate to the good expected by taking up arms.⁹⁰

I just ad bellum behandlar proportionaliteten kostnadsrimligheten i att starta kriget, alltså om det är kostnadseffektivt vad gäller förstöring, människoliv m.m. Är kostnaden för att starta kriget rimlig i relation till det man vill uppnå? Detta skiljer sig från jus in bello som pratar mer om kostnader under krigets gång. Proportionaliteten i detta läge gäller alltså om interventionen ansågs rimlig att genomföra. Punkten kan enkelt kopplas ihop med punkt fyra som avhandlar om det är en rättfärdig avsikt, då båda kopplar till att väst (NATO) hade andra intressen än att endast få stopp på den etniska rensningen. Önskan att få en fredfullt Europa med utvecklad handel, samt ett demokratiskt och mer ”västvärldsvänligt” Balkan var troligen även intentioner som NATO hade med sin intervention. Med tanke på att NATO inte ville ha

⁸⁴ Wheeler, *Saving strangers*, s. 274.

⁸⁵ Wheeler, *Saving strangers*, s. 268.

⁸⁶ Wheeler, *Saving strangers*, s. 268.

⁸⁷ Wheeler, *Saving strangers*, s. 269.

⁸⁸ Wheeler, *Saving strangers*, s. 266.

⁸⁹ Wheeler, *Saving strangers*, s. 266.

⁹⁰ Hutchings, *Global ethics*, s. 141.

marktrupper med risk av för stora förluster, valdes istället flygbombningar med färre av både mänskliga och materiella förluster, dock endast på egen sida.⁹¹ Att folket på Balkan skulle få mer förluster verkade inte stå lika högt i kurs som egna trupper. Det skulle även vara billigare än att exempelvis bygga upp baser på markplan och att anställa x antal tusen soldater. Diskussioner som fördes angående marktrupper som en bättre väg slutade i att det skulle ta för lång tid och att det därmed skulle hinna dö så många fler kosovoalbaner.

De flera vinster som NATO och västvärlden skulle kunna nå med interventionen, och som tagits upp tidigare, var proportionerliga mot det pris som skulle betalas för att genomföra den. Kombinationen av att få stopp på etnisk rensning, få ökad respekt och tillförlitlighet för NATO, få ett tryggare Europa och stoppa det östliga inflytandet på Balkan i kombination med det billigare interventionsalternativet flygbombning gjorde att NATO:s operation enligt de själva var proportionerlig. Att människor på Balkan skulle tvingas ge sina liv var ett pris som NATO var beredda att betala i relation till hur många de skulle rädda från etnisk rensning.

4.2 Jus in bello

1. Proportionality (proportionalitet)

The damage inflicted in particular military operations (specific battles, bombing campaigns, etc.) during the course of a war should always be proportional to the strategic aims of those particular operations.⁹²

Då proportionaliteten verkade rimlig innan själva interventionen inleddes, såg det annorlunda ut efter att flygbombningarna hade genomförts. Att Milosevic skulle ge upp efter endast några dagar av flygbombningar på serbiska mål var en kraftig felkalkylering.⁹³ Istället för att minska på de serbiska attackerna och attentaten, provocerade detta serberna att döda och tvinga kosovoalbanerna ut ur området än mer. NATO:s operation ledde istället för minskning av den etniska rensningen till att tusentals kosovoalbaner dödades och över en halv miljon blev flyktingar.⁹⁴ Trots att NATO aldrig menade att bomba civila mål, blev detta svårt att undvika när flygbombningarna inte gav de resultat man ville.

Ju mer press som föll på NATO att uppvisa resultat, ju fler undantag begicks från denna regel, t.ex. så bombades infrastruktur som skulle påverka FRY:s manövrering. Dock resulterade bombandet av broar, industrier och politiska byggnader i att fler och fler kosovoalbanska och serbiska civilister miste livet.⁹⁵ Kopplat till de flera dödsfallen av civila i Kosovo efterfrågades det att man skulle flyga på lägre höjd, och därmed ha bättre visuell kontakt med marken. Det skulle göra att piloterna kunde se vad de bombade, och därmed minska risken för civila dödsfall. Argumentet kontrades dock med att det då skulle bli fler skador på flyg och

⁹¹ Wheeler, *Saving strangers*, s. 268.

⁹² Hutchings, *Global ethics*, s. 141.

⁹³ Wheeler, *Saving strangers*, s. 268.

⁹⁴ Wheeler, *Saving strangers*, s. 269.

⁹⁵ Wheeler, *Saving strangers*, s. 271.

piloter.⁹⁶ Att operationen kan uppfattas som konstigt planerad har flera gånger påpekats, och även att det är "[...]often said that Kosovo got the operation that should have been planned in Bosnia, and East Timor got that which should have been sent to Kosovo."⁹⁷ Det här tyder ytterligare på att NATO:s intervention var delvis experimentell. Man ville agera, och det snabbt. Marktrupper skulle ta för lång tid, även om det i efterhand kan verka som det bättre alternativet.

När NATO:s flygbombningar hade drabbat Kosovo, fick det en motsatt effekt mot vad som var tänkt. Istället för att visa vit flagg, så samlades än fler serber och kämpade nästintill patriotiskt emot NATO.⁹⁸ Bombanfallet fungerade heller inte som en överraskning, då FRY flera veckor innan anat vad som var på väg. När NATO bombade mål som militärbaser, bunkrar, materielförvaring och högkvarter var de redan tömda på serbiska styrkor.⁹⁹ Eftersom NATO inte fick det resultat som var önskat, utökade de sina mål även till civila.¹⁰⁰ Det bar givetvis med sig risken av delegitimisera operationen om den orsakade för många dödsfall.¹⁰¹ Dock lyckades NATO på något sätt balansera på rätt sida om strecket och så många civila som kunde ha dödat, gjorde inte det. Interventionen i Kosovo höll sig på en historiskt sett låg nivå vad gäller civila offer.¹⁰² Det enda Milosevic kunde hoppas på i detta läge var hjälp från Ryssland, vilket givetvis aldrig kom.¹⁰³ Med länder som USA, Storbritannien, Tyskland och Frankrike, och efter egna utförda invasioner på andra länder, hade Ryssland inte en chans att stå på egna ben mot dessa.

NATO:s envishet och hela 78 dagar av bombning gjorde till slut att Milosevic kapitulerade 9 juni 1999.¹⁰⁴ Trots problem och ifrågasättande av detta bombardemang över Kosovo och Serbien, och operationens legitimitet och planerande, slutade det ändå enligt önskat mål och med historiskt låga siffror vad gäller civila offer (mest serber). Vad gäller det som NATO ville uppnå och de kostnader som de lade ner, kan det ändå sägas att de lyckades och att operationen till slut blev relativt proportionerlig.

2. Discrimination (diskriminering)

Lives of innocent persons may never be taken directly, regardless of the purpose alleged for doing so... Just response to aggression must be... directed against unjust aggressors, not against innocent people caught up in war not of their making.¹⁰⁵

Diskrimineringspunkten korsar sig en del med den föregående, då den till skillnad från proportionalitet pratar om att inga människoliv får tas, oavsett syfte. Där det i föregående

⁹⁶ Wheeler, *Saving strangers*, s. 272.

⁹⁷ Simon Chesterman, "Elections are what we do", *The world today* 2001, vol. 57(11), s. 22.

⁹⁸ Papatiriu, "The Kosovo war", s. 54.

⁹⁹ Papatiriu, "The Kosovo war", s. 55.

¹⁰⁰ <http://news.bbc.co.uk/2/hi/europe/550069.stm>, besökt: 20120524.

¹⁰¹ Papatiriu, "The Kosovo war", s. 56.

¹⁰² Papatiriu, "The Kosovo war", s. 56.

¹⁰³ Papatiriu, "The Kosovo war", s. 57.

¹⁰⁴ Daniel L. Byman & Matthew C. Waxman, "Kosovo and the Great Air Power Debate", *International Security* 2000, vol. 24(4), s. 5.

¹⁰⁵ Hutchings, *Global ethics*, s. 141.

diskussion framgår att interventionen var proportionerlig då relativt få civila dog, går det inte att säga det här, då de trots allt var ”oskyldiga”. När NATO inte nådde önskat resultat, utökades bombområden till fler, och framförallt civila områden. Dessa områden var givetvis relaterade till motståndaren, då de kunde tänkas nyttjas dessa, och det var från NATO:s sida aldrig tänkt att döda civila med flit.¹⁰⁶ De flesta civila som förolyckades befann sig på de platser som NATO bombade för att påverka FRY, och dessa var platser som broar, industrier, politiska byggnader och oljedepåer.¹⁰⁷ Att just dessa platser var avgörande för NATO:s framgång eller FRY:s tillbakadragning framgår inte, men det kan tänkas att det fanns giltiga anledningar bakom detta.

Oklart är om detta hade kunnat undgås genom att genomföra detta andra dagar eller tider på dygnet, eller genom att inte göra alls. Det framgår dock att det var efter NATO:s utökade bombanfall som Milosevic till sist gav upp, men det framgår inte om dessa var de avgörande bombningarna. Att civila förolyckas i konflikten och krig tillhör normaliteten, även om det kan låta raljant. Detta var till och med en konflikt som hade relativt sett väldigt få dödsoffer vid jämförelser med andra av liknande art.¹⁰⁸ Så vad gäller diskriminering av civila så genomfördes det i grova drag under interventionen, men vid jämförelse i antal med andra krig och med tanke på att detta aldrig var intentionen, så var det väldigt låg grad av diskriminering under Kosovointerventionen.

4.3 Tillämpbarhet och relevans

Denna del av uppsatsen syftar till att analysera relevansen och acceptansen för en normativ teori som just war theory är, att finnas och ta plats i diskussioner kring krig, konflikter och krigföring idag. Stor del av denna teori har historiskt och idag mynnat ut i en hel del lagar, och är grunder för flera sociala etiska koder, men har denna teori fortfarande idag något utrymme? I exemplet Kosovo är teorin inte bara användbar, utan kan dessutom tolkas som väldigt relevant. Det på grund av att Kosovo är ett exempel på där människans etiska uppfattning övergår de lagar som desamma har skapat. Trots att NATO:s intervention i Kosovo var illegal, anses den som legitim ur en etisk synvinkel, och det blev aldrig något större rättsligt efterspel. Att etiken gick över det rättsliga ger vissa indikationer på att det fortfarande är etiken som är den viktigare delen, eller åtminstone tar relativt stor plats. Att nationella och internationella lagar från början till del är byggda på etik, gör inte alltid att de representerar etiken på ett tillfredsställande sätt.

Michael Walzer skriver såhär om humanitära interventioner: ”Humanitarian intervention is justified when it is a response (with reasonable expectations of success) to acts ‘that shock the moral conscience of mankind.’ ”¹⁰⁹ I detta fall refereras inte till politiker eller makthavare, utan till folket. Vad gäller militära interventioner, eller lagar generellt, föregås de av en moralisk diskussion. Det var inte en lag som gjorde att NATO gick in i Kosovo, utan bilderna

¹⁰⁶ Wheeler, *Saving strangers*, s. 271.

¹⁰⁷ Wheeler, *Saving strangers*, s. 271.

¹⁰⁸ Papatiriu, “The Kosovo war”, s. 56.

¹⁰⁹ Walzer, *Just and unjust wars*, s. 107.

av verkligheten som chockade "[...]the moral conscience of mankind" som i detta fall var stora delar av västvärlden. Det är alltså inte – och inte heller i detta fall – internationell lag som gjorde att man intervenerade - i sådant fall hade världen haft betydligt fler militära interventioner - utan det var den moraliska reaktionen hos människor som ledde till den. Om fallet är att etik eller moral går före lagar, eller i alla fall vissa lagar i vissa fall, bör det betyda att dessa typer av diskussioner fortfarande är relevanta idag.

Intressant är också etiken i att gå i krig mot en annan suverän stat, då det aldrig kan vara "moraliskt" i sig att kriga, oavsett anledning, utan att det skyldigheten i att rädda människoliv som är det moraliska.¹¹⁰ Utifrån detta synsätt var det alltså inte moraliskt rätt att gå in i Kosovo för att göra "bra saker", utan för att rädda människoliv, trots att det var på ett krigförande sätt. Det moraliska ligger i detta fall inte i kriget som medel, utan i syftet. Att diskussioner om krig och krigföring förs, både historiskt och idag, mellan människor och i medier bör tyda på att det finns ett intresse för det. Människor tycker saker, och precis som just war theory, som är en normativ, tyckande teori, lämnas det i demokratiska och yttrandefria stater utrymme för detta. Det bör betyda att makthavare i sådana stater till del bryr sig om vad dess folk tycker, för det är trots allt folket som ger dem politisk makt. Det har demonstrerats emot både Vietnamkriget i nära historia och Irakkriget i närtid. Krig intresserar människor, och om det inte förs på "rätt sätt" så säger de ifrån. Normativa teorier som medel kan användas av både makthavare och människor och gör det inte det alls av de förstnämnda kommer antagligen de andra att säga ifrån. Det har vi sett både historiskt och idag.

¹¹⁰ Walzer, *Just and unjust wars*, s. 301.

5. Slutsats

5.1 Resultat

Den första frågeställningen i uppsatsen var hur interventionen i Kosovo levde upp till de nio punkterna i just war theory. Sju punkter var ad bellum, alltså innan eller inför interventionen, och två punkter in bello, vilket betyder under interventionen i det här fallet. Den första ad bellum-punkten avhandlar om det står en rättvis sak bakom, alltså om interventionen i grunden genomförs för att rädda eller skydda människoliv. Trots NATO:s flera orsaker till att intervensera i Kosovo kan det tydligt ses att den främsta (officiella) orsaken var att skydda människoliv. Trots att NATO:s agerande var illegalt, uttrycks det ofta som legitimt. Detta på grund av att interventionen genomfördes för att rädda de tusentals människor som utsattes för etnisk rensning. Den första punkten i just war theory stämmer alltså relativt bra överens med fallstudien Kosovo.

Den andra punkten i teorin menar att interventionen ska genomföras av någon med befogenhet, och inte av privata grupper eller individer. Denna punkt är svårare att checka av listan i och med att det till slut blev NATO, och inte FN som gick in i Kosovo. NATO menar i sina bestämmelser till och med själva att de behöver ett FN-mandat för att intervensera, eller så hänvisar de till sin egen artikel 5. Det som återges i den är dock att NATO finns till för att skydda egna medlemsländer, och eftersom ingen av de aktuella länderna var det vid tillfället, blir det svårt att hänvisa till artikeln. NATO har alltså problem att hävda sin egen rätt, vilket gör det svårare för andra att göra det. Dock är det intressant att undersöka vilken organisation som då har rätt att intervensera, om FN drabbas av veto-rätten och ett medlemsland utsätts för etnisk rensning. Är då inte NATO ett alternativ, då världen inte väller över av militära, internationella samarbeten? NATO:s intervention föregicks av fyra FN-resolutioner och det var först när det var officiellt att FN inte skulle agera som NATO gjorde det. Huruvida NATO vid tillfället hade befogenhet att göra detta kan då besvaras på två sätt: nej, inte enligt officiella dokument; eller ja, för ingen annan gjorde något.

Om alla sidor i en konflikt har förståelse för varandra och därmed använder rimliga medel för att uppnå sina mål, är den tredje punkten i just war theory. Eftersom FN i en resolution beskriver hur de respekterar samtliga suveräna stater, begär att alla parter ska lägga ned sina vapen samt att de inte officiellt tar parti är tydliga tecken på att de förstår båda sidorna av myntet i denna konflikt. De vill officiellt stoppa den etniska rensningen, men tar inte ställning i självständighetsfrågan. NATO:s nyttjande av rimliga medel kan dock ifrågasättas, eftersom deras planerade taktik var att flygbomba från höjd och därmed riskera många människoliv. Uppfyllandet av denna punkt kan alltså endast ses som relativt uppfyllt. Huruvida den serbiska sidan, ledd av Slobodan Milosevic, har förståelse för och använder rimliga medel för att uppnå sina mål är en relativt uppenbar fråga. Den etniska rensningen, båda dödandet och drivandet av människor från deras hem, är ett tydligt tecken på att det inte fanns mycket förståelse eller empati från deras sida.

Den fjärde punkten i just war theory avhandlar den rättfärdiga avsikten och kopplas till de tre tidigare punkterna. I grova drag så var interventionen, enligt första punkten, rättfärdig då den genomfördes för att stoppa etnisk rensning. Trots att detta var den officiella, och troligen den viktigaste, anledningen till att NATO gick in i Kosovo, så fanns det även andra orsaker. Om det inte hade funnits andra intressen bör det genomförts interventioner på flera ställen i världen. Kosovo låg inte bara i Europa och påverkade dess ekonomi och säkerhet, utan även i ett område där det krigats under en lång period och där fred verkade långt borta. NATO:s intervention handlade alltså antagligen inte bara om att stoppa etnisk rensning, utan även om deras trovärdighet och om Europas stabilitet. Om dessa är rättfärdiga anledningar är högst personligt, därför är det tveksamt om interventionen levde upp till den fjärde punkt i just war theory.

Den femte däremot, som talar om den sista utvägen, är lättare att se att NATO uppfyllde av flera orsaker. FN hade tillverkat fyra resolutioner som föregick interventionen med tydliga budskap om att stoppa den etniska rensningen av kosovoalbaner och trots relativt uppenbara tecken på kommande intervention, ändrade inte Milosevic sin taktik eller sitt mål. Han gavs drygt ett års tid att stoppa den etniska rensningen, och när detta inte skedde, och Jugoslavienområdet under väldigt lång tid varit i krig, kan det uppfattas som ganska rimligt och ganska väntat att en intervention till sist ägde rum.

Sannolikheten för framgång avhandlas av den sjätte punkten i teorin och i planeringen valde NATO flygbombning som metod. I och med att så många länder deltog i operationen och eftersom serberna inte fick önskad hjälp från Ryssland, så var NATO överlägsna. Att planeringen sen inte gick som den skulle visste inte NATO innan, utan planerade för att endast några dagars bombningar skulle få Milosevic att komma till förhandlingsbordet. Även om flera liv skulle till följd av flygbombningarna så verkade det vara rimligt i relation till hur många liv som i förlängningen skulle räddas. Endast USA:s bidrag av flygplan blev 650 och med förstärkning av plan från bl.a. Frankrike, Tyskland och Storbritannien, verkade det i planeringsskedet vara stor sannolikhet för framgång.

Den sista punkten i ad bellum diskuterar proportionaliteten i en intervention, och huruvida den är kostnadseffektiv. Som beskrivet i punkten ovan så visste NATO att människoliv skulle tas under flygbombningarna, men att dessa skulle offras för det större målet, som ju var stopp på den etniska rensningen som säkerligen skulle ta än fler människoliv. I planeringsskedet av operationen antogs det att flygbombningarna skulle genomföras under några dagar, och att Milosevic sedan skulle ge upp. Under den tiden skulle inte så många människor dö, och därför kunde operationen ses som proportionerlig. I kombination med ökad respekt för NATO, ett säkrare Europa och ett Balkan med mindre östlig påverkan, var interventionen i NATO:s ögon definitivt proportionerlig.

Liksom den sista punkten i ad bellum, är den första punkten i in bello också proportionalitet. Trots att proportionaliteten verkade rimligt i planeringsskedet – ad bellum – så såg det lite annorlunda ut i efterhand – in bello. Milosevic gav inte alls upp efter några dagar och till slut började NATO bomba civila mål med konsekvenser av fler civila offer. Flygbombningarna

ifrågasattes som metod, då piloterna inte såg marken och därför inte kunde avgöra vad exakt de bombade. Ur ett etiskt perspektiv kan tyckas att ett enda oskyldigt människoliv som tas är för mycket, men sett ur ett historiskt perspektiv var ändå Kosovointerventionen den som tagit minst antal människoliv. I jämförelse med hur många som kunde ha dött om den etniska rensningen fortsatte så var interventionen proportionerlig.

Sista punkten, som avhandlar diskriminering, talar om tagandet av människoliv. Eftersom den menar att inte en enda oskyldig människa får dödas i ett krig som inte är skapat av dem, faller egentligen alla krig på den punkten. Dock bör interventionen i Kosovo ses i relation till andra krig och konflikter, och eftersom den hade rekordlåga dödsfall är den ur diskrimineringssynpunkt godkänd.

Efter diskussioner kring dessa totalt nio punkter kan konstateras att sju punkter mer eller mindre uppfylls från just war theory ur NATO:s perspektiv. Ur ad bellum punkterna 1, 3, 5, 6 och 7 samt ur in bello 1 och 2. Punkter som medger mer eget tolkningsutrymme och/eller är oklara är ur ad bellum 2 samt 4. Inga punkter som författaren tittat på levs inte alls upp till ur NATO:s perspektiv. Med detta i åtanke, samt analysen av normativa teorier, kan konstateras att det finns utrymme för dem och att de fortfarande kan användas. Just war theory är ett etiskt perspektiv, och det finns säkerligen flera liknande teorier, och med tanke på att sju av nio punkter stämmer helt eller delvis överens med teorin, är det mycket möjligt att den typen av diskussioner fortfarande är relevanta inför och under en intervention. Att NATO dessutom inte fick några rättsliga efterföljder, utan stöttades av många, är ett tydligt tecken på att etik fortfarande är en stor del i människans tankesätt och agerande.

5.2 Slutdiskussion

Just war theory kan inte bara användas, utan är även rimlig att använda. Dock bör eller behöver inte punkterna följas slaviskt. Eftersom teorin är byggd på gamla regler och tankar, kan det finnas behov av modernisering eller komplettering av punkterna. Att fundera på vid användning av teorin kan vara om vissa punkter är viktigare än andra. Beroende på var interventionen tar plats, vad syftet är och hur historien bakom ser ut kan det vara lämpligt att skraddarsy teorin. Eftersom teorin är äldre missar den en del saker, som exempelvis flyg.

När teorin skapades fanns det inte flyg, vilket helt utesluter flygbombning från stridsflyg. Moderna vapen och krigföringsmetoder fanns inte heller i tankegångarna, vilket gör att teorin kan uppfattas som att den missar en del. Den etiska diskussionen kring flygbombningar och användandet av minor och vägbomber är exempel på saker som är svåra att uppmärksamma i just war theory. Förutom dessa exempel finns det flera punkter som skulle behöva komplettera teorin för att göra den mer användbar och aktuell idag.

En punkt som kan behöva införas kan vara vad som händer sen. Vilket ansvar tar länderna eller organisationen som intervenerar för vad som sker efter den inledande operationen? I fallet Kosovo finns det över tio år efter interventionen fortfarande internationella styrkor i landet, men det är ingenting som just war theory planerar för eller ifrågasätter. När det finns internationella lagar och internationella samarbeten mellan länder kan det vara aktuellt med

en punkt som reglerar vilket ansvar dessa har för den stat eller plats som blir intervenerad. Med detta i åtanke kan det vara så att i modern tid med internationella organisationer, militära interventioner och nya sätt att kriga på räcker inte teorin till om den används i sin ensamhet. Att använda dem som grund kan dock fungera om ytterligare frågor ställs.

Att det finns utrymme för normativa teorier som just war theory verkar efter analysen som rimligt. Trots att NATO bröt mot internationell lag och hade flera länder som öppet ifrågasatte deras agerande, accepterades det då det var än fler som stödde saken. Lagar kommer någonstans ifrån, och från början är det människor som har skapat dem. Huvuddelen är byggda på etik, och trots det är det flera som inte räcker till, och när de inte gör det verkar det fortfarande vara folket som har en inverkan. Vad som är rätt och fel har alltid varit aktuellt, och det är inte bara lagar som bestämmer det. Alla lagar föregås av någonting och det är när någonting inte är tillräckligt eller verkar vara fel som lagar kompletteras, ändras eller tillförs. Det betyder att lagar föregås av etik, och inte tvärtom.

I dagens medier där människors levnadsförhållanden, krig och lidande sprids över världen är det troligt att någon någonstans kommer att säga ifrån. Ideella organisationer och grupper tar frivilligt på sig ansvar att hjälpa utsatta länder och människor, och rimligen bör detta grundas på någon form av etisk uppfattning hos människorna som leder dem. Det tyder på att etik tar plats i samhället, vare sig man vill eller inte. Att stor del av världen numer dessutom har demokrati som statsskick öppnar upp för att folket har mer makt och inverkan. Med det kommer fler krav och mer ansvar från respektive stat. Krav att följa mänskliga rättigheter och ansvar att skydda dem som inte kan skydda sig själva.

5.3 Vidare forskning

Som påvisas i diskussionen ovan kan just war theory uppfattas som aningen föråldrad och därför kan det vara intressant att undersöka hur den skulle kunna kompletteras för att bli mer aktuell och användbar. Detta kan göras ensamt eller i kombination med en fallstudie som påvisar dess brister. Vidare kan det undersökas olika fall där etik eller normativa teorier har övergått lagar, eller vice versa i syfte att påvisa dess relation till varandra. Enkätundersökningar kan i mindre skala påvisa hur viktigt en viss folkgrupp tycker det är med etik kontra lagar och regler.

5.4 Sammanfattning

Uppsatsen har ställt frågorna: Hur levde interventionen i Kosovo upp till punkterna i jus ad bellum och jus in bello i just war theory?, samt vilket utrymme finns det idag för normativ teori i diskussionen kring krig och krigföring? Uppsatsen har påvisat att vid applicering av teorin på Kosovointerventionen lever NATO mer eller mindre upp till sju av nio punkter. De två resterande punkter levde delvis upp till. Vad gäller normativa teorier visar analysen att det fortfarande finns utrymme för det idag, då det i fallstudien tydligt framgår att trots att interventionen var illegal, uppfattades den som legitim av många människor. Detta påvisar att etik kan övergå lag.

Käll- och litteraturförteckning

Internetsidor

<http://www.ne.se>, 2012

<http://www.regeringen.se>, 2012

<http://www.un.org>, 2012

<http://www.nato.int>, 2012

<http://www.bbc.co.uk>, 2012

Tal

Storbritanniens premiärminister Tony Blair, Tal i Chicago 22 April 1999

Officiella dokument

FN-resolution 1160, 1998

FN-resolution 1199, 1998

FN-resolution 1203, 1998

FN-resolution 1244, 1999

Artiklar

Byman, Daniel L. & Waxman, Matthew C., "Kosovo and the great air debate", *International security*, 2000(24):4, s. 5-38

Chesterman, Simon, "Elections are what we do: Kosovo", *The world today*, 2001(57):11, s. 20-22

Chesterman, Simon, "Legality versus legitimacy: humanitarian intervention, the security council, and the rule of law", *Security dialogue*, 2002(33):3, s.293-307

Borchert, Heiko & Hampton, Mary N., "The lessons of Kosovo: boon or bust for transatlantic security?", *Orbis*, 2002(46):2, s. 369-389

Papasotiriou, Harry, "The Kosovo war: kosovar insurrection, serbian retribution and NATO intervention", *The journal of strategic studies*, 2002(25):1, s. 39-62

Wheeler, Nicholas J., "Humanitarian intervention after Kosovo: emergent norm, moral duty or the coming anarchy?", *International affairs*, 2001(77):1, s. 113-128

Böcker och bokkapitel

Bellamy, Alex J., *Responsibility to protect: the global effort to end mass atrocities*, Polity, Cambridge, 2009

Denscombe, Martyn, *Forskningshandboken – för småskaliga forskningsprojekt inom samhällsvetenskaperna*, Lund, 2009

Hutchings, Kimberly, *Global ethics: an introduction*, Polity, Cambridge, 2010

Kolb, Robert & Hyde, Richard, *An introduction to the international law of armed conflicts*, Hart Pub., Oxford, 2008

Walzer, Michael, *Just and unjust wars: a moral argument with historical illustrations*, 3 ed., Basic Books, New York, 2000

Wheeler, Nicholas J., *Saving strangers: humanitarian intervention in international society*, Oxford University Press, Oxford, 2000